

Nr 316.

Av herr **Hagberg** i Luleå m. fl., angående utredning om rationalisering och centralisering genom förstatligande av den privata försäkringsverksamheten.

I samband med den ekonomiska utvecklingen har i vårt land allmänt accepterats åsikten, att staten och kommunerna böra tillhandahålla medborgarna vissa varor och tjänster, endera mot direkt betalning genom bestridande ur allmänna medel eller under en kombination av dessa bägge möjligheter. Det har sålunda så småningom ingått i allmänna medvetandet att gas och elektricitet, telefon- och telegrafförbindelser m. m. utslutande böra tillhandahållas av offentliga företag, över vilka medborgarna kunna öva kontroll genom de representativa församlingarna.

När det gäller skyddet för medborgarnas säkerhet i olika avseenden har detta betraktelsesätt föranlett förstatligande eller kommunalisering av viktiga områden. Ingen politisk grupp opponerar sig längre mot att brandväsendet, polisväsendet eller den allmänna folkpensioneringen helt omhändertas av stat och kommun. Genom förslaget om allmän sjukförsäkring, som utarbetats av socialvårdskommittén, har ytterligare ett viktigt steg tagits mot förverkligandet av den målsättning, som säger att det allmänna bör tillhandahålla medborgarna skydd även mot det osäkerhetsmoment som ligger i möjligheten av inkomstbortfall genom olika orsaker — arbetslöshet, sjukdom, försörjarens dödsfall o. s. v.

Under dessa förhållanden framstår det alltmera som en inadvartens att större delen av försäkringsväsendet fortfarande bedrivs av privata företag och under sådana former att den försäkrade allmänheten icke har någon möjlighet att direkt öva inflytande över försäkringsföretagens förvaltning och verksamhet i övrigt. Det är visserligen sant att staten genom försäkringsinspektionen utövar en viss kontrollerande myndighet, men det på denna väg åstadkomna inflytandet kan icke anses till fyllest.

Det rationella och riktiga är enligt vår mening att staten helt övertar försäkringsväsendet. Betydande fördelar skulle då kunna vinnas, vilka kanske bäst kunna belysas genom en kortfattad beskrivning av de missförhållanden, som vi anse vidlåda den nuvarande ordningen.

1. Försäkringsverksamheten är för närvarande splittrad på ett mycket stort antal företagsenheter. Enligt försäkringsinspektionens uppgifter om »Enskilda försäkringsanstalter år 1942» bedrevs detta år försäkringsverksamhet inom riket av sammanlagt 1 341 olika bolag, varav 141 svenska

s. k. riksbolag, 177 läns- och häradsbolag, 981 sockenbolag samt 42 utländska bolag. Verksamheten omfattade 21 olika huvudgrenar av försäkringsverksamhet.

Omfattningen av den enskilda försäkringsverksamheten belyses ur en synpunkt av uppgifterna om de premiebelopp, som av allmänheten inbetalas till försäkringsbolagen. Den sammanlagda premieinkomsten uppgick år 1942 till 527 miljoner kronor. Bland de olika försäkringsformerna dominerade livförsäkringen med 272 miljoner kronor, brandförsäkringen med 88 miljoner kronor, transportförsäkringen med 58 miljoner kronor, den frivilliga olycksfalls- och sjukförsäkringen med 37 miljoner kronor samt den obligatoriska olycksfallsförsäkringen (exkl. riksförsäkringsanstalten) med 21 miljoner kronor. Det är som synes högst avsevärda belopp, som på endast ett år inflyta till de enskilda försäkringsbolagen.

Det finns anledning misstänka att den betydande splittringen av försäkringsverksamheten på olika företag väsentligt fördyrar förvaltningskostnaderna för denna verksamhet. För det första måste varje försäkringsbolag upprätthålla en administrativ apparat, som troligen är större än vad som skulle erfordras för att täcka samma försäkringsbestånd vid en genomförd centralisering och rationalisering av försäkringsverksamheten. För det andra måste försäkringsbolagen under rådande konkurrensförhållanden upprätthålla en dyrbar anskaffningsapparat, som avsevärt torde kunna förbilligas genom en centralisering och rationalisering och särskilt genom förverkligandet av det nedan diskuterade förslaget om att göra ett större antal försäkringsformer obligatoriska.

Den i »Enskilda försäkringsanstalter år 1942» utförda jämförelsen mellan premier, skador, förvaltningskostnader för egen räkning samt överskott för samtliga bolag utom sockenbolagen (livförsäkring och försäkring i ränte- och kapitalförsäkringsanstalterna dock uteslutna) visar att av den sammanlagda premieinkomsten för egen räkning år 1942 63 % återgått i form av skadeersättningar, 31 % åtgått till förvaltningskostnader samt 6 % utgjort överskott å själva försäkringsverksamheten. Förhållandet mellan skadeersättningar och premier ställde sig dock väsentligt olika inom olika försäkringsgrenar. Förvaltningskostnaderna för egen räkning varierade från 8 % för den obligatoriska olycksfallsförsäkringen till 104 % för kreditförsäkringen och 64 % för cykelförsäkringen.

De av försäkringsinspektionen anförda uppgifterna i detta avseende synas visa att särskilt inom vissa försäkringsgrenar förvaltningskostnaderna uppgingo till en synnerligen hög procentsats av de under året inbetalda premiebeloppen. Då är ändå att märka att under krigsåren inträdda förhållanden medfört en tillfällig höjning av den s. k. skadeprocenten, som så småningom måste efterföljas av en tendens till minskning av densamma.

För livförsäkringen anföras i »Enskilda försäkringsanstalter år 1942» följande data. Premierna för direkt livförsäkring i Sverige uppgingo år 1942

till 272 miljoner kronor, varav 270 miljoner kronor i svenska bolag. För de svenska bolagens direkta affärer i Sverige uppgingo utbetalningarna för inträffade försäkringsfall till 113 miljoner kronor (exkl. sjukförsäkring på längre tid än 10 år), varav livräntebelopp 18 miljoner kronor, och för återköp till 11 miljoner kronor. Dessutom har ett belopp av 3 miljoner kronor tilldelats försäkringstagarna såsom premieåterbäring och vinst av tidigare uppsamlade medel. Av årets överskott avsattes till premieåterbäringsreserv och försäkringstagarnas vinstfonder sammanlagt 10 miljoner kronor.

Förvaltningskostnaderna för de svenska livförsäkringsbolagens direkta försäkringar uppgingo samma år till 43 miljoner kronor, varav 20 miljoner kronor anskaffningskostnader och 11 miljoner kronor premieuppbördskostnader. Av anskaffningskostnaderna säges den ojämförligt största delen utgöras av anskaffningsprovisioner till försäkringsbolagens ombud. Antalet hos livförsäkringsbolag registrerade ombud utgjorde vid utgången av september år 1943 omkring 39 000.

Det bör understrykas att man vid en beräkning av förvaltningskostnadernas relativa storlek måste ta hänsyn till det förhållandet, att förvaltningskostnaderna hos vissa bolag i denna grupp såsom exempelvis svenska personalpensionskassan på grund av speciella förhållanden är avsevärt lägre än hos övriga bolag.

Till det ovan anförda angående förvaltningskostnadernas relativa storlek inom olika försäkringsgrenar kommer ytterligare en synpunkt. Jämförelsen mellan utbetalningar för inträffade försäkringsfall och inbetalda premier åskådliggör icke tillfredsställande den relativa storleken av de prestationer försäkringstagarna erhålla i utbyte mot sina premiebetalningar, bl. a. beroende därpå att utbetalningarna ju hänföra sig till tidigare årgångar av premieinbetalningar. Några bestämda slutsatser kunna därför icke dragas av denna jämförelse. Den starka tillväxten av försäkringsbolagens fonder tyder emellertid på att en betydande kapitalackumulation ägt rum inom dessa. Denna är självfallet delvis beroende av den starka tillväxten av försäkringsbeståndet under senare år, men detta förefaller icke att vara den enda orsaken. Det förefaller oss viktigt att det klarlägges om och i vilken grad premiesatserna kunde hållas lägre, utan att detta drabbar den enligt matematiska beräkningsgrunder nödvändiga fondbildningen.

Från försäkringsbolagens sida har gentemot påpekandena om de höga förvaltningskostnaderna inom försäkringsverksamheten svarats, att försäkringsskyddet i Sverige dock ställer sig billigare än i vissa andra länder. Även om detta vid en mera rättvisande jämförelse skulle visa sig vara riktigt är det svårt att förstå, hur detta kan utgöra något argument mot påpekandena att ett ytterligare förbilligande skulle kunna vinnas genom en centralisering och rationalisering av försäkringsverksamheten.

2. Försäkringstagarna, vilka torde utgöra en betydande majoritet av svenska folket, ha icke tillräckligt inflytande eller tillräcklig kontroll över

försäkringsmedlens placering och användning. Samtliga svenska försäkringsbolags tillgångar och skulder balanserade den 31 december 1942 på 4 718 miljoner kronor. Försäkringsbolagen representera alltså en synnerligen betydande finansiell makt. Denna makt är uppbyggd på sparmedel, som influtit genom miljontals kanaler från huvudparten av alla inkomsttagare och förmögenhetsägare i landet. Det enda sätt på vilket ett tillbörligt inflytande över försäkringsbolagens verksamhet kan beredas den breda folkmajoriteten är under nuvarande samhällsförhållanden genom ett förstatligande av försäkringsrörelsen. Härigenom skulle också staten erhålla ett vidgat inflytande över kapitalmarknaden, som kan visa sig vara högst betydelsefullt med hänsyn till möjligheterna att genomföra de uppställda riktlinjerna för efterkrigspolitiken.

Kritiken av de missförhållanden som ovan berörts under punkt 1 leder med nödvändighet fram till kravet på en genomgripande centralisering och rationalisering av den privata försäkringsverksamheten. Om denna centralisering skulle genomföras inom ramen för den privata företagsamheten skulle resultatet bli en förstärkning av de under punkt 2 kritiserade förhållandena. Den nödvändiga centraliseringen och rationaliseringen måste därför enligt vår mening föregås av ett förstatligande av försäkringsrörelsen. I detta sammanhang kan påpekas, att kravet om förstatligande av försäkringsväsendet finns upptaget i »Arbetarrörelsens efterkrigsprogram» på vilket både de socialdemokratiska och kommunistiska partierna förliden höst gingo fram till val och tillsammans uppnådde en betydande majoritet av de i valet deltagande.

Statlig drift allra helst under kapitalistiska produktionsförhållanden utsluter enligt vår mening a priori icke att driftsformer som ej äro de mest rationella kunna komma till användning. I samband med en nödvändig undersökning av hur rationaliseringen och centraliseringen genom förstatligande av det privata försäkringsväsendet konkret bäst kunna åstadkommas bör därför även undersökas i vilken mån en rationalisering och ytterligare centralisering av den nuvarande statliga försäkringsrörelsen äro påkallade.

Ett annat viktigt spörsmål som i detta sammanhang bör uppmärksammas är frågan i vilken utsträckning flera försäkringsformer än för närvarande böra göras obligatoriska. Lika väl som stat och kommun tillhandahålla medborgarna visst brandskydd borde de enligt vår mening tillhandahålla samtliga medborgare skydd mot de förluster som de kunna drabbas av genom brand. Samma resonemang kan tillämpas på skyddet mot vattenskador, inbrott o. s. v. Även andra försäkringsgrenar än de här nämnda torde med fördel kunna göras obligatoriska. Hur finansieringen av det obligatoriska försäkringskyddet i varje särskilt fall bör ske, om genom avgifter från försäkringstagarna, genom allmänna medel eller genom en kombination av dessa hädse möjligheter är ett problem som givetvis måste ägnas stor uppmärksamhet. Endast en ingående utredning kan ge det sak-

material som på denna punkt erfordras för att kunna ge den ena eller andra ordningen försteg.

Med hänvisning till det ovan anförda hemställa vi,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte göra framställning om en allsidig och skyndsamt utredning angående rationalisering och centralisering genom förstatligande av den privata försäkringsverksamheten, i vilket sammanhang även frågan om en rationalisering och fortsatt centralisering av den statliga försäkringsrörelsen samt frågan i vilken utsträckning ytterligare försäkringsformer böra göras obligatoriska upptages till behandling samt framläggande för riksdagen av de förslag, vartill utredningen kan föranleda.

Stockholm i januari 1945.

H. Hagberg.

Gustav Johansson.

Set Persson.

K. Senander.

E. Jansson.

Axel Nordström.

O. F. Persson.

Harald Johanson.

S. Rönn-Christiansson.

Helmer Holmberg.